

Kántás Balázs

A HERKULESBOGÁR BÉLYEGEKEN

A HERKULESBOGÁR BÉLYEGEKEN

Az elektronikus bélyegkatalógust összeállította:

Kántás Balázs

Felelős kiadó:

Dr. Zsávolya Zoltán PhD

HUNGARICA ELECTRONICA
BUDAPEST, 2024

FILATÉLIAI BEVEZETŐ EGY RÖVID TEMATIKUS BÉLYEGKATALÓGUS ELÉ

Bár ez a vélemény meglehetősen szubjektív egy jelenleg, a jelen kézirat elkészítése idején éppen filatéliai szakterületen dolgozó történész, muzeológus-levéltáros-könyvtáros tollából, vagy mindenesetre billentyűzetéből, de a bélyeggyűjtés kétségtelenül máig az egyik legnagyobb változatosságot, szellemi és esztétikai élményt kínáló értelmiségi hobbitevékenységek közé tartozik annak ellenére, hogy az utóbbi évtizedekben mind idehaza, mind a nemzetközi szintén kétségtelenül veszített a népszerűségéből. Ez még akkor is így van, ha világunk gyors fejlődése, digitalizációja és automatizációja a bélyeget, ezt a hagyományosan papíralapú dokumentum/irat-/aprónyomtatvány-típust is új társadalmi kontextusba helyezi, új fajtáinak megjelenését idézi elő, és új társadalmi,

hivatali és kulturális funkciókat kölcsönöz neki. Az 1840-től megjelent mintegy 600 ezer bélyeg (és számtalan egyéb filatéliai tárgy, elsőnap boríték, levelezőlap, képeslap stb.) motívumokban gazdag, távoli országok történelmébe, hagyományaiba és kultúrájába betekintést engedő világa szinte kimeríthetetlen, és többek között az a csodálatos benne, hogy az újabb és újabb kibocsátások révén folyamatosan bővül. Az eredetileg kizárólag postai bérmentesítésre szolgáló, apró, színes, grafikai ábrát tartalmazó értékpapírok állami és magán postaszolgálatok általi folyamatos kibocsátása mára elsősorban inkább a gyűjtői igényeket szolgálja ki, új és új, sokszor egyre hivalkodóbb és formabontóbb grafikai tartalommal a hivatali okmányfunkció, postai bérmentesítés helyett. Gyűjtésével, történetének, motívumainak és nyomdai,

technikai előállításának tanulmányozásával pedig önálló történeti segédtudomány, a filatélia foglalkozik.¹

Tematikus bélyeggyűjtésnek (ennek talán egy szűkebb területét pedig elsősorban Magyarországon motívum-gyűjtésnek, illetve motívumfilatéliának – angolul jellemzően *topical philately*, *topical stamp collecting* vagy *thematic stamp collecting*) azt a filatéliai ágat, gyűjtési és érdeklődési területet nevezzük, amikor valaki csak egy témába tartozó bélyegeket gyűjt, illetve tanulmányoz.² Ide

¹ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, ford. HARSÁNYI Luca – IGNÁCZ Krisztián, Budapest, Kossuth Kiadó, 2008.

^{2 2} Magyarországon számos jó színvonalú motívumfilatéliai könyv, illetve tematikus kiállítási katalógus megjelent. Például lásd:

ÁCS Imre, *Magyarország hadtörténelme bélyegeken*, Budapest, Honvéd Kiadó, 1998.

Dr. ZOLTÁN János, *Vadászat bélyegeken*, Magánkiadás, Budapest, 2002.

Dr. FORGÓ Béla, *Festmények és grafikák Magyarország bélyegein*, Budapest, MP Press Bt, 2003.

tartozik az eseményfilatélia is, amely évfordulókat, eseményeket (sportesemények, hadi események, születési évfordulók stb.) ábrázoló bélyegek gyűjtését jelenti. A tematikus filatéliát és a motívumfilatéliát régebben azonos gyűjtési területnek tekintették, mára azonban két önálló, egy tágabb és egy szűkebb filatéliai ágról van szó.³ A kettőt

SZABÓ Jenő, *Bélyegrapszódia* [A Bélyegmúzeum zenét és zeneszerzőket megjelenítő bélyegekből készült, tematikus bélyegkiállításának katalógusa], Budapest, Bélyegmúzeum, 2015.

³ Erre egyébként a jeles magyar filatelista, Bánás Artúr, a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége Tematikus Szakosztályának elnöke hívta fel a jelen, immár több tematikus és motívumkatalógus bevezetőjeként különböző változatokban megjelent esszé szerzőjének figyelmét, amelyért ez úton is köszönettel tartozik. A szerző cikkét a magyar motívumfilatélia történetének tárgykörében lásd: BÁNÁS Artúr, „Hol tart valójában a tematikus filatélia?”, *Bélyegvilág*, 2018/3, 6.

Köszönettel tartozom továbbá dr. Rill Attila és dr. Egerszegi György Gyűjtőtársaknak, a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége prominens tagjainak, akik termékeny polémia keretében hívták fel figyelmemet a két gyakran összeemosódó filatéliai ág közötti különbségekre.

persze olykor nehéz elhatárolni egymástól, azonban a tematikus gyűjtés elvileg valamely (tágabb) témához kapcsolódó bélyegek és egyéb filatéliai tárgyak gyűjtését (pl. postatörténet, repüléstörténet, közlekedés stb.) jelenti, tehát a bélyegek tematikus alapon való gyűjtése és tanulmányozása az úgynevezett tematikus filatélia, míg a motívumgyűjtés vagy motívumfilatélia a bélyegábrán által megjelenített képre, képi tartalomra korlátozódik – ha például állatokat, vagy még korlátozottabban adott rendszertani csoportba tartozó állatokat, növényeket, bizonyos típusú járműveket stb. megjelenítő bélyegeket gyűjtünk és tanulmányozunk, akkor tulajdonképpen motívumfilatelisták vagyunk.⁴ A motívum alapon történő bélyeggyűjtés témái nyilván lehetnek állatok, növények, híres emberek, közlekedési eszközök, képzőművészeti

⁴ NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*, Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 145–154.

alkotások, néprajzi csoportok és viseletek, vagy akár épületek és tájak is.⁵ A lehetőségek a bélyegek egyre több mindenre kiterjedő képi tartalmával együtt szinte végtelenek, a nagy mennyiségű megjelent bélyeg és bélyegváltozat okán pedig mindenképpen ajánlatos, hogy aki gyűjtésükre adja a fejét, az valamilyen módon, akár kibocsátó országra korlátozva, akár időszakra szorítkozva, akár tematikus, akár ezen belül motívumalapon behatárolja gyűjtői hobbijának területét.

A tematikus alapú, illetve szűkebben a motívum alapon történő bélyeggyűjtés majdnem egyidős a magával bélyeg történetével. Amikor a 19. század végén a posták emberek portréi, címerek és egyéb egyszínű bélyegek

⁵ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, ford. HARSÁNYI Luca – IGNÁCZ Krisztián, Budapest, Kossuth Kiadó, 2008, 36–37.

Illetve: DABÓCZY András – GLATZ István – NAGY László – Dr. SZÖRÉNYI Miklós – VAS István, *A bélyeggyűjtés kézikönyve*, Budapest, Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége, 2004.

kiadása helyett inkább színes, tematikus bélyegek kiadása mellett döntöttek, és a bélyegek külleme, grafikai tartalma, képi elemei egyre változatosabbá és színesebbé váltak, és egyre jobban elterjedt a tematikus gyűjtés és a motívumgyűjtés. Az 1920-as évek végén a szemlélet kellően elfogadottá vált, ⁶ és ez a bélyeggyűjtési ág a bélyegszakkönyvekben, filatéliai kiadványokban is egyre gyakrabban jelent meg, mint a filatélia egyre inkább önálló és egyre többek által igen nagyra értékelt területe. ⁷ A Nemzetközi Filatéliai Szövetség (Fédération Internationale de Philatélie, FIP), a bélyeggyűjtők legrangosabb nemzetközi szervezete ugyanakkor mára csak a tágabb értelemben vett tematikus filatéliát (angolul: *topical philately* vagy *thematic philately*, franciául: *philatélie*

⁶ Lásd a magyar szakirodalomban bővebben például: HAJDU Endre, *Bélyeggyűjtés*, Budapest, Medicina Kiadó, 1970, 60–64.

⁷ Lásd bővebben: NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*, Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 145–154.

thématique, németül viszont: *Motivphilatelie* vagy *thematische Philatelie*, a két kifejezés nagyjából ugyanazt jelenti) filatéliát ismeri el önálló versenyszakágként, csak és kizárólag motívumalapú filatéliai anyaggal nem is igazán lehetséges rangosabb nemzetközi bélyegkiállításokra benevezni.⁸ A Nemzetközi Filatéliai Szövetség, a FIP értelemszerűen maga is fenntart egy tematikus szakbizottságot. A rangos nemzetközi szakmai szervezet honlapján az alábbi definíció olvasható:

„A tematikus filatélia olyan bélyegek és egyéb filatéliai tárgyak gyűjtése, amelyek egy témát illusztrálnak, dolgoznak fel: madarak, foci, történelem, művészet, életmód, fák stb. A téma (theme) kifejezésnek itt dinamikus jelentése van, amely a gyűjtő általi személyes kidolgozását jelenti, aki egy teljes történetet épít az adott téma köré.

⁸ Erre többek között dr. Rill Attila hívta fel a figyelmet a MABÉOSZ levelezőlistáján, amiért ezúton is köszönet illeti.

Valaha a bélyeggyűjtemények egy ország vagy országcsoport bélyegeiből álltak. A bélyegeket általában a kibocsátás dátumának sorrendjében mutatták be. Ez ma már nincs így. A tematikus gyűjtemény a lehető legszélesebb körű filatéliai anyagból áll, a postigazgatások lehető legszélesebb köréből, mindenféle időbeli megkötés nélkül. Minden egyes kiválasztott tételnek kapcsolódnia kell a témához, és azokat legmegfelelőbb sorrendben kell elrendezni, hogy elmeséljék a történetet.

A történet vázlata tervként (plan) kerül bemutatásra, amely a téma kialakulásának lépéseit mutatja be. A terv hasonló egy könyv tartalomjegyzékéhez, és általában fejezetek és alfejezetek szerint szerveződik, amelyek láthatóvá teszik a történet logikus folyását egy világos és következetes szál mentén.”⁹

⁹ *What is Thematic Philately?*. A Nemzetközi Filatéliai Szövetség honlapja. <http://www.fipthematicphilately.org/what.html> Letöltés ideje: 2023. december 16.

Ebből a hivatalos, rangos nemzetközi szakmai szervezet által meghatározott definícióból is látszik, hogy a tematikus filatélia egy tágabb, komplexebb, a gyűjtők számára nagyobb kreativitást és szellemi mozgásteret, egyúttal nagyobb kihívást jelentő keretet, sőt, inkább egész keretrendszert jelent, míg a motívumfilatélia leginkább azonos bélyegábrát tartalmazó bélyegek gyűjtését (és tanulmányozását) jelenti, és inkább az adott filatéliai tárgy szűkebb vizuális, grafikai tartalomra koncentrál, nem pedig annyira az egyes filatéliai tárgyak közötti lehetséges, komplex tematikai kapcsolatokra. Míg a tematikus filatélia versenyszakág, addig a motívumfilatélia, mondhatjuk akár némi leértékeléssel, leginkább egy szűkebb gyűjtési területet jelent. A professzionális, bélyegkiállításokon is induló bélyeggyűjtők jellemzően a tematikus filatéliát ismerik el inkább, a motívumgyűjtést pedig sokan egy kevésbé komplex területnek gondolják. A motívumgyűjtemények a gyűjtők szorgalmas munkája és

kreativitása által ugyanakkor fokozatosan tematikus gyűjteményekké bővíthetők, és az egyszerűbbtől az összetettebb tartalom felé haladva több lépésben fejleszthetők. Ezzel együtt művelődéstörténeti szempontból nyilván mindkét megközelítés igen érdekes lehet, hiszen a bélyegek, mint gazdag forrásdokumentumok, váratlan történeti és kulturális összefüggésekre világíthatnak rá.

A tematikus alapú bélyegyűjtés történetének igen fontos állomása volt, amikor 1949-ben megalakult az Amerikai Tematikus Szövetség vagy Amerikai Tematikus Filatéliai/Motívumfilatéliai Szövetség (ATA, *American Topical Association*), és a szervezet elsődleges szakmai célja lett, hogy folyamatosan frissített témajegyzéket biztosítson a különböző motívumokat ábrázoló, illetve különböző témák szerint csoportosítható bélyegekről a gyűjtők számára. Ma az ATA tagjainak száma meghaladja az 50–60 000-et, a tagok közel száz országból kerülnek ki, és időről időre részletes kiadványokat jelentet meg széles

témakörben. Napjainkban is ez a motívumfilatélia, tematikus bélyeggyűjtés egyik legnagyobb és legrangosabb, bár amerikai székhelyű, de lényegében nemzetközi szinten jelenlevő és működő szakmai szervezete, és jelentős segítséget nyújt a tematikus bélyeggyűjtőknek, bárhol is éljenek és gyűjtsenek bélyeget a világon.¹⁰ A szervezet időről időre az egyéb szakirodalom közreadása mellett komoly, szakmailag megalapozott tartalmú kézikönyveket is kiad a tematikus bélyeggyűjtés témakörében.¹¹

Az Amerikai Tematikus Filatéliai Szövetséghez hasonló módon, napjainkban a legnagyobb nemzetközi bélyegkatalógusok kiadói már külön a tematikus- és motívumgyűjtőknek szánt tematikus, illetve

¹⁰ A szervezet honlapját lásd: <https://americantopical.org/> Letöltés ideje: 2023. november 17.

¹¹ Lásd például:

<https://americantopical.org/Sys/Store/Products/55705>

Letöltés ideje: 2023. december 21.

szűkebb értelemben vett motívumkatalógusok kiadásával is foglalkoznak, amelyek természetesen színes bélyegillusztrációkat tartalmaznak a bélyegek világában való eligazodáshoz.¹² (Ha úgy tetszik, a jelen szerény motívumfilatéliai kiadvány is felfogható és értékelhető egy motívumalapú, rövid, válogatott elektronikus bélyegkatalógusként, és talán nem is feladata, hogy annál sokkal többként funkcionáljon). Mára ezenfelül hagyománnyá váltak a tematikus és motívumgyűjtők számára rendezett filatéliai versenyek, a tematikus filatélia pedig mára szerencsére önálló versenyszakággá emelkedett.¹³

¹² A *Michel* német kiadású bélyegkatalógusnak többek között vannak például motívumkatalógusai is, amelyeket a cég időről időre kiad. Lásd többek között:

<https://www.schaubek.de/MICHEL-thematic-catalogues>

Letöltés ideje: 2023. november 17.

¹³ NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*, Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 145–154.

Hajdú Endre, a jeles magyar filatelista 1976-ban így írt motívumgyűjtés már akkoriban két különállónak, de még egyenrangúnak tekintett ágáról rövid, de informatív cikkében:

„A motívumgyűjtés két különböző, de egyenértékű ágra oszlik: a tematikaira és a dokumentálóra. Tematikainak nevezzük azt a gyűjteményt, amely bélyegekkel és egyéb filatéliai dokumentumokkal (bélyegzések, benyomott bélyegű lapok, vagy levelek stb.), bizonyos terv szerint, egy témát vagy vezérgondolatot illusztrál, sőt, felépítését rövid magyarázó szöveggel is meg kell világítani. A téma eredetiségének is jelentősége van. A jó tematikus gyűjtemény feltárja a más területekkel való kapcsolatokat, vagy a történelmi, gazdasági és egyéb összefüggéseket is. Így például, ha híres személyiségek arcképét helyezzük albumunkba, szerezzünk olyan bélyegeket is, amelyek az illetőkkel kapcsolatos fontos eseményeket is megörökítik. Amennyiben növények vagy állatok szerepelnek

gyűjteményünkben, feltüntethetjük életterüket, vagy az emberekre gyakorolt hatásukat. Nagyobb gyűjtemény esetén az egyes részterületeket alaposan ki kell dolgozni, anélkül azonban, hogy a vezérgondolattól eltérnénk. Nagyon fontos szem előtt tartani, hogy a tematikai gyűjtemény mindenekelőtt filatéliai jellegű, ezért csak olyan elemeket tartalmazhat, amelyek postai eredetűek, amennyiben a hírközlés céljára szolgálnak.

A dokumentáló gyűjtemény bizonyos témakör, vagy motívum közös kibocsátási alkalmi bélyegeit és filatéliai objektumait tartalmazza, mégpedig tematikai vagy időrendi, országok szerinti vagy más tetszőleges rendszerezés szerint. Alkalmasnak kell lennie arra, hogy az időszakosan megismétlődő alkalmakkor kibocsátott bélyegeket összefogja. Ez vonatkozik például az ENSZ, a Vöröskereszt munkásságát ismertető, vagy sporteseményeket bemutató összeállításokra. A felépítés tagolása természetesen a témából adódik. A gyűjteményt olyan bevezetéssel kell ellátni, amelyből az egyes részek

módszeres felépítése és terjedelme kitűnik. A filatéliai változatokra kiterjedő kutatásoknak is helyük van, épp így bélyegterveknek, próbanyomatoknak is. A tematikai gyűjteményben a témának, vagy a vezérgondolatnak a kifejezése, a dokumentáló gyűjteményben a filatéliai anyag előtérbe helyezése a döntő. Ezen kívül tartalmaznia kell olyan világos, rövid szövegeket, amelyek a dokumentáló gyűjtemény rendszerezését és sajátosságait is megvilágítják.”

A Wikipédia vonatkozó magyar nyelvű, részletes szócikke többek között az alábbi tematikus és motívumfilatéliai területeket sorolja fel leggyakoribbként:

„Számos elterjedt motívum létezik ebben a körben. A tematikus bélyeggyűjtés témáját a motívumgyűjtő választja ki, viszont a bélyegek változatossága miatt figyelnie kell arra, hogy ne túl széles körben gyűjtsön

bélyegeket (pl. madarakat), hanem korlátozódjon le a gyűjtés alkategóriákra (pl. vörösbegyek, pingvinek, sasok).

A széleskörűbb motívumok a következők:

- *állatok – madarak, lovak, macskák, kutyák, halak, rovarok (lepkék), pókok, kagylók, rákok, kígyók, gyíkok*
- *növények – virágok, fák, gyümölcsök*
- *gombák*
- *járművek – vasút, hajók és vitorlák, autók, repülőgépek, léggömbök*
- *híres emberek – fizikusok, kémikusok, feltalálók, nők, írók, költők, festők, fáraók stb.*
- *épületek, építmények*
- *tájak, tájképek, földrészek – Antarktisz*
- *sport – sportolók, olimpiai játékok, labdajátékok, vb-k*
- *csillagászat, űr, űrhajósok (Apollo-program), égitestek*
- *festmények – portrék, aktok, híres emberek festményeken*
- *kultúra; népek, hagyományok, szokások, népviseletek, vallások; szimbólumok; táncok*

- *edények, szobrok, tárgyak, kincsek, érmék*
- *jeles napok – karácsony, húsvét, Valentin-nap*
- *címerek, zászlók, térképek*
- *postatörténet, bélyeg a bélyegen*
- *ifjúság – játékok, mesék, rajzfilmek, képregények, gyermekrajzok*
- *cserkész*
- *EUROPA-bélyegek*¹⁴

¹⁴ Tematikus bélyeggyűjtés – Wikipédia-szócikk.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Tematikus_b%C3%A9lyeggy%C5%B1jt%C3%A9s

Letöltés ideje: 2023. november 16.

A téma nemzetközi szakirodalomból lásd válogatásszerűen:

A. J. BRANSTON, *Thematic and Topical Stamp Collecting: A Practical and Comprehensive Handbook for Thematic, Topical, and Subject collectors*, London, Batsford, 1980.

Alma LEE, *Introduction to Thematic Collections*, London, The British Philatelic Trust and the National Philatelic Society, 1983.

W. E. J. VANDEN, *Handbook of Thematic Stamps*, Limassol, British Thematic Society, 1994.

A tematikus filatélia, és azon belül persze a szűkebb motívumfilatélia egyik – és kétségtelenül a gyűjtők körében máig legnépszerűbb – ága az élővilág-motívumokat, állatokat, növényeket, természeti környezetet ábrázoló bélyegek gyűjtése. (Az állatok pedig talán valamivel népszerűbbek a tematikus bélyeggyűjtők körében, mint a növények.) A motívum alapján való bélyeggyűjtésnek tehát a flóra és fauna tematikájú bélyegek adják nemzetközi szinten is az egyik leggazdagabb és legjelentékenyebb, szinte kimeríthetetlen területét.¹⁵

Itt pedig el is érkeztünk a jelen rövid motívumfilatéliai/tematikus filatéliai (a definíciókkal a szerző egyre jobban próbált vigyázni, de nem biztos, hogy minden esetben sikerült neki) elektronikus kiadvány témájához, mely a könyv címe alapján nyilvánvalóan a herkulesbogár névre hallgató, különös rovar. Bár a jelen

¹⁵ NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*. i. m.

összeállítás korántsem rovarrendszertani munka, a benne bélyegmotívumként bemutatott állat talán megérdemel néhány ismertető mondatot. A herkulesbogár (*Dynastes hercules*) a rovarok (*Insecta*) osztályán belül a bogarak (*Coleoptera*) rendjébe, ezen belül pedig a ganajtúrófélék (*Scarabaeidae*) családjába tartozó, nagy méretű bogár. Közép-Amerika, Dél-Amerika és a Kis-Antillák területén, a síksági és hegyvidéki esőerdőkben fordul elő. A 8 *Dynastes*-faj közül a leghosszabb testű és legtöbbet vizsgált bogárféle, népszerű a rovargyűjtők körében is. A Föld egyik legnagyobb bogarát egyes természetes élőhelyein sajnos, már a kihalás fenyegeti, ezért mára több természetvédelmi program is indult a faj megmentése érdekében. Megfelelő tapasztalat birtokában ez az állat sikeresen tenyésztethető fogságban, így állatkertek rovargyűjteményeiben is gyakran előfordul. Specifikus nevét (*hercules*) Héraklész (latinosan

Hercules) görög mitológiai hősről kapta, és a bogár nagy testi erejére, illetve a hímek birkózó viselkedésére utal.¹⁶

Mint fentebb, említettem, a herkulesbogár a legnagyobb képviselője az óriásbogárformák (*Dynastinae*) alcsaládjának, és egyúttal az egyik legnagyobb méretű ma élő bogár is. A hím mérete elérheti a 17 centimétert is, míg a nőstény mérete 10–11 centiméter hosszú. Erős ivari kétalakúság jellemző rá, ugyanis a hím fején és előtorán egy-egy hosszú szarv mered előre. A nagyobb hímek előtorának szarva a testhosszuknál is nagyobb lehet, míg a kisebb hímek előtorának szarva aránytalanul rövidebb, vagyis a kisebb hímek teste nem annyival kisebb a nagy hímek testénél, mint amennyivel rövidebb a szarvuk a major hímek szarvánál. A szarvhossznak e két kategóriájába eső hímek eltérő párzási stratégiát követnek: a nagyobb

¹⁶ *Herkulesbogár* – magyar nyelvű Wikipédia-szócikk.

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Herkulesbog%C3%A1r>

Letöltés ideje: 2024. február 22.

hímek inkább verekednek, a kisebb, kevésbé erőteljes hím állatok inkább lopakodnak.¹⁷

A hím hátoldala sima és fényes; feje és előtora fekete, az élettelen, száraz példányok szárnyfedői sárgásak (néha kis fekete foltokkal), de az eleven állat szárnyfedői olajzöld árnyalatúak. A bogár egyik különleges tulajdonsága, hogy szárnyfedői képesek megváltoztatni a színüket. Száraz közegben a szárnyfedők világosak, nedves közegben szinte feketék lesznek. A jelenség oka a szárnyfedőket alkotó külső váz mikroszerkezetében rejlik. A nőstény állat szarvatlan, teste laposabb, hátoldala durván pontozott és fénytelen, a hímnél jóval kisebb méretű.¹⁸

A nőstény a petéit földön heverő korhadó fákba rakja. A lárvák 570–630 napig fejlődnek a fában, majd bebábozódnak, és hamarosan kikel a kifejlett rovar, amelynek élettartama nagyjából csak 60–75 nap. Az

¹⁷ *Herkulesbogár* – magyar nyelvű Wikipédia-szócikk.

¹⁸ *Herkulesbogár* – magyar nyelvű Wikipédia-szócikk.

kifejlett rovarok az esős évszakban jelennek meg élőhelyükön. Főleg esős vagy ködös éjszakákon repülnek, ilyenkor mesterséges fényforrások körül is felbukkannak, általában nem sokkal hajnal előtt. A kifejlett bogarak alig táplálkoznak, legfeljebb fák kifolyó nedvét vagy erjedő gyümölcsök levét fogyasztják, de jobbra abból a zsírtartalékból ének, amelyet még lárvakorukban felhalmoztak. A hímek verekednek a párzás jogáért, az erősebb és nagyobb hím a két szarvával megragadja a vetélytársát, és lehajítja a fáról. A harcot a kihívó fél ciripelése előzi meg. Az ellenfél erre vagy távozik a helyszínről, vagy elfogadja a kihívást, és megkezdődik a csata a két hím rovar között.¹⁹ Ismertetőnek pedig ennyi talán elég is e különös, fenséges rovarról...

A jelen elektronikus (motívum)filatéliai összeállításban igyekszem a lehető legjobb, elsősorban esztétikai alapú válogatást nyújtani a világ postaszolgálatai

¹⁹ *Herkulesbogár* – magyar nyelvű Wikipédia-szócikk.

által kibocsátott, szűkebb motívum alapon herkulesbogarakat ábrázoló bélyegeiből. A közreadott filatéliai anyag a szerkesztő szándékai szerint a téma áttekinthető keresztmetszetét nyújtja olvasóinak, megtekintőinek, ugyanakkor valamennyire törekszik a teljességre is, mivel e különös jószág elvileg csupán a világ néhány tucat rovar motívumot ábrázoló bélyegén szerepel. A válogatás során a közreadó a legtöbb esetben igyekezett megmaradni a szigorú értelemben vett filatéliai objektumoknál, és főként olyan bélyegek/kisívek/blokkok képeit választotta ki közlésre, amelyek névértékkel rendelkeznek, és postai bérmentesítésre elméletileg valóban használhatók.²⁰

²⁰ Ahol esetleg kétes legitimitású bélyeg került a válogatásba, azt a közreadó zárójelben mindig jelezte. A nem legitim körülmények között megjelent bélyegek között ugyanis kétségtelenül akadnak dekoratív, érdekes és esztétikailag értékes darabok.

Azért használok kellő óvatossággal itt is, csak úgy, mint tettem azt korábban eddigi motívumfilatéliai munkáimban, az általam összeállított elektronikus bélyegkatalógusokban, az *elméletileg* határozószót, mert egyes kevésbé fejlett, főként afrikai és ázsiai országokban gyakori jelenség a *fantombélyeg-kiadás*, amely azt jelenti, hogy bár egy adott bélyegkiadáson szerepel államjelzés és névérték, azt nem feltétlenül az adott állam kormányzatának vagy postaszolgálatának megbízásából vagy engedélyével nyomtatják ki,²¹ hanem elsődlegesen a gyűjtői igények kielégítésére, profitszerzés céljából hozzák létre, és kerül forgalomba bizonyos piaci szereplők, cégek tevékenysége által.²² Ebből kifolyólag pedig lehetséges, hogy az adott bélyeg szigorú filatéliai és postajogi értelemben csupán bélyegnek látszik, de a nemzetközi

²¹ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, ford. Harsányi Luca – Ignác Krisztián, Budapest, Kossuth Kiadó, 2008, 58– 59.

²² James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, 58–59.

postaforgalomban nem feltétlenül fogadnák el, ha valaki bérmentesítésre próbálná meg használni.²³ A kétes legitimitású bélyegkiadásoknak, fantombélyegeknek, illegális bélyegeknek ugyanakkor mára maguknak is jelentős gyűjtői piacuk van, és mivel az egyre inkább digitálissá váló világban, az elektronikus kommunikáció és az automatizált postakezelés korában már a hivatalos, többnyire állami monopólium alá tartozó bélyegkiadás is egyre inkább a gyűjtői igények kielégítését, a kormányzatok és postaszolgálatok ily módon történő profitszerzését, nem pedig a postai bérmentesítést, a küldemények célba juttatási díjának megfizetését és ennek igazolását szolgálja, a legitim és illegitim bélyegkiadásokat is egyre nehezebb elhatárolni, megkülönböztetni egymástól.²⁴

A jelen szerény motívumfilatéliek kiadványban közreadott bélyegek digitális másolatainak képeit

²³ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, 58–59.

²⁴ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, 58–59.

nonprofit, tudományos, ismeretterjesztési és közművelődési céllal tettem közzé, internetes forrásait többnyire korábbi, elektronikusan is elérhető, tematikus filatéliai szakmai kiadványok, bélyeggyűjtéssel kapcsolatos honlapok, illetve értelemszerűen internetes aukciós házak és webáruházak weboldalai képezik. A közreadó bízik abban, hogy filatéliai gyűjtése szerény eredménye felkelti akár a motívumfilatélia iránt érdeklődő profi filatelisták, akár kezdő, adott esetben a fiatalabb korosztályhoz tartozó érdeklődők, ifjúsági bélyeggyűjtők figyelmét. A könyvben közölt, szerencsére az esetek többségében megfelelő, az elektronikus katalógusban való közléshez és a tájékozódáshoz legalábbis elégséges felbontású képek forrása igen sok esetben a *Colnect.com*²⁵ nemzetközi gyűjtői és aukciós portál, amely többek között a világ bélyegeinek bárki által szabadon elérhető, online elektronikus katalógusaként is nagyon jól használható, és

²⁵ <https://colnect.com> Letöltés ideje: 2024. január 5–8.

szinte minden valaha megjelent bélyegről másolatot közöl, mely igen hasznos gyűjtők és kutatók számára is a filatélia világában való tájékozódáshoz.

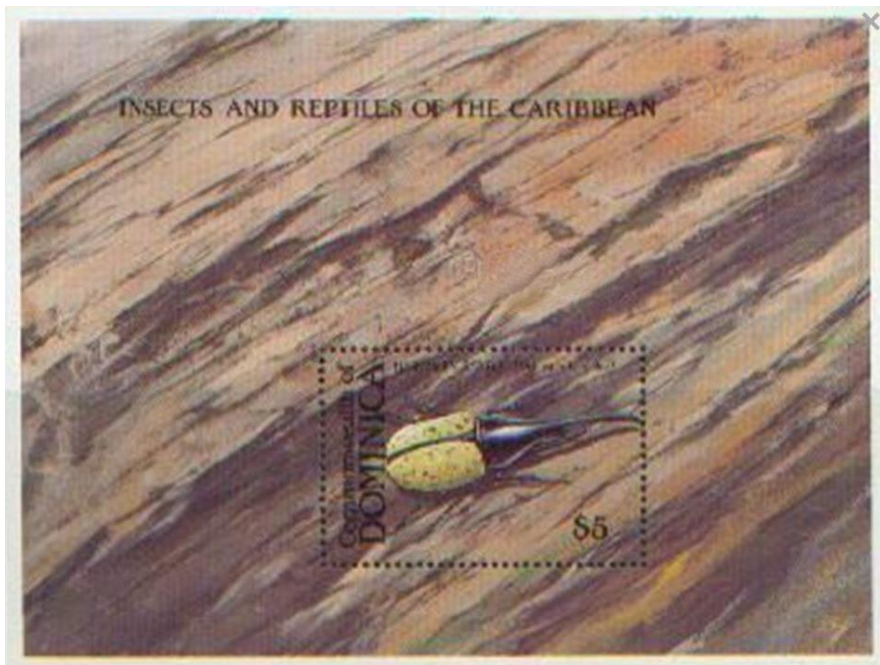
A bélyegek képeinek közlésénél feltüntettem a nagyobb, rangosabb nemzetközi bélyegkatalógusok (elsősorban a Közép-keletEurópában nagy presztízsű német Michel, esetleg ennek hiányában a francia Yvert et Tellier, a brit Stanley Gibbons, illetve az amerikai Scott) számaint. A bélyegeket, ahogyan azt jellemzően tettem korábban is, a megjelenésük kronológiájának sorrendjében közlöm, és bárki érdeklődő könnyedén beazonosíthatja a szóban forgó filatéliai tárgyakat. Szeretném mind az idősebb, mind a fiatalabb korosztály érdeklődését felkelteni a herkulesbogár mint bélyegmotívum, illetve általában a motívumgyűjtés és a tágabb értelemben vett tematikus filatélia iránt, és ha a Kedves Olvasó/Megtekintő végiglapozza az összeállítás elektronikus oldalait, a szerkesztő befektetett munkája már nem volt hiábavaló. Nem tüntettem fel a bélyegek méretét, fogzatát, a nyomdatechnikát, amellyel készültek, illetve

egyéb lényeges filatéliai adatokat sem, ugyanis azokat a nagyobb nemzetközi bélyegkatalógusok, illetve például a *Colnect.com* ezeket alapul vevő online gyűjtői adatbázisa a legtöbb esetben tartalmazzák, a megtekintők pedig ezeket is néhány kattintással ellenőrizhetik, ha esetleg valamelyik másolatban itt közölt darab éppen hiányozna a gyűjteményükből, vagy az egyes bélyegek fizikai-nyomdatechnikai jellemzőire is kíváncsiak. Egyik célom, hogy a lehető legtöbb teret engedjek a bélyegek által hordozott művészi és forrásértéknek, vizuális információnak, illetve lehetőleg élvezetes, szórakoztató online vizuális tartalmat találjon, aki esetleg kiadványra kattint. A válogatásom alapja tehát minden esetben a bélyeggrafika tartalma és persze esztétikai értéke volt, és a jelen szerény motívumbélyeg-katalógus közreadásánál is elsősorban alkalmazott grafikai műalkotásként tekintek a közölt bélyegekre...

HERKULESBOGARAKAT ÁBRÁZOLÓ BÉLYEGEK A VILÁGBÓL

Bhután, 1969
Michel BT 270

Dominikai Község, 1988
Michel DM BL145

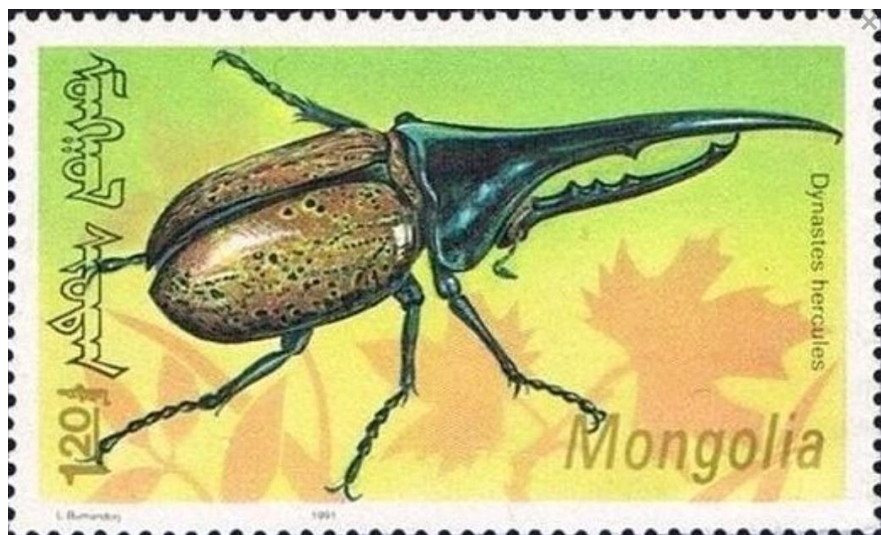
Dominikai Közösség, 1988
Michel DM 1188

Dominikai Közösség, 1988
Michel DM 1106

Grenada és a Grenadine-szigetek, 1990
Michel GD-GR 1257

Mongólia, 1991
Michel MN 2283

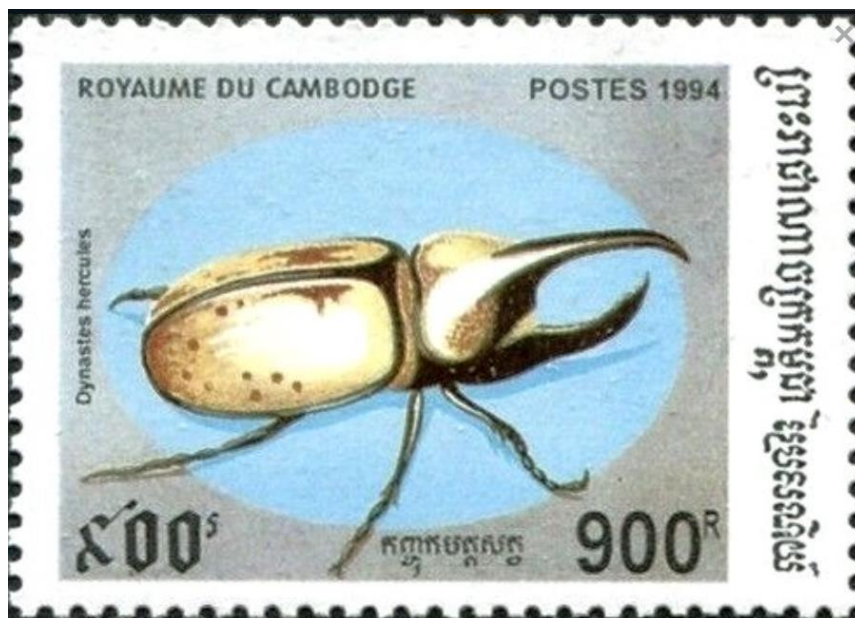
Dominikai Közösség, 1992
Michel DM 1524

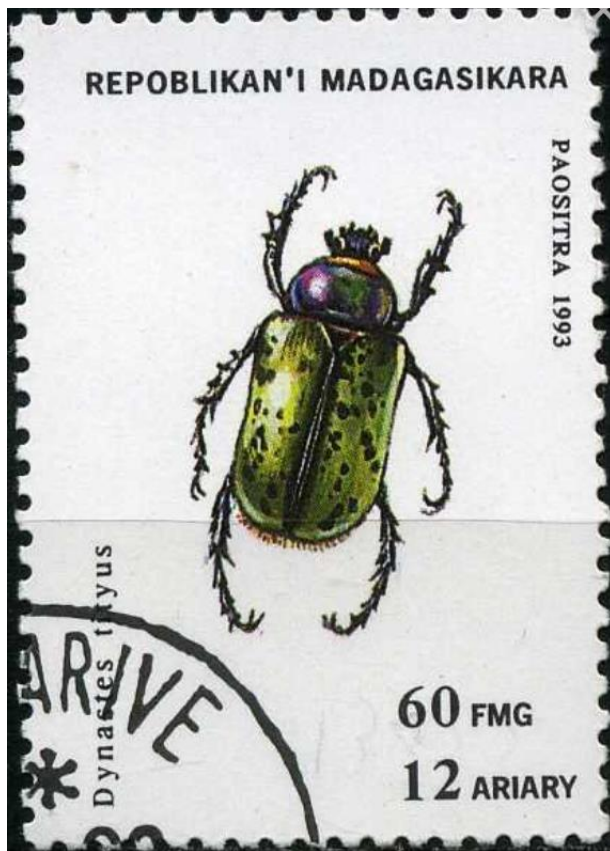
Brazília, 1993
Michel BR 2523

Venezuela, 1993
Michel VE 3218

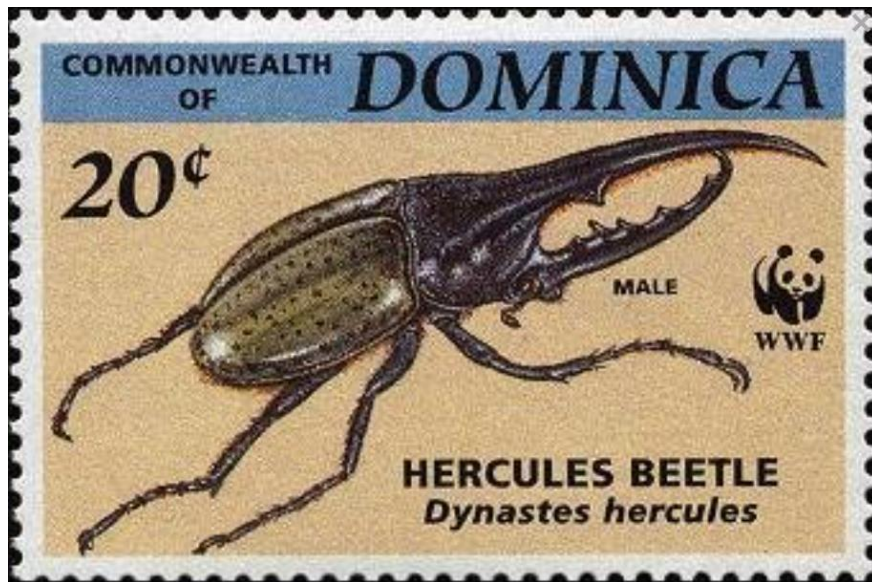

Kambodzsa, 1994
Michel KH 1450

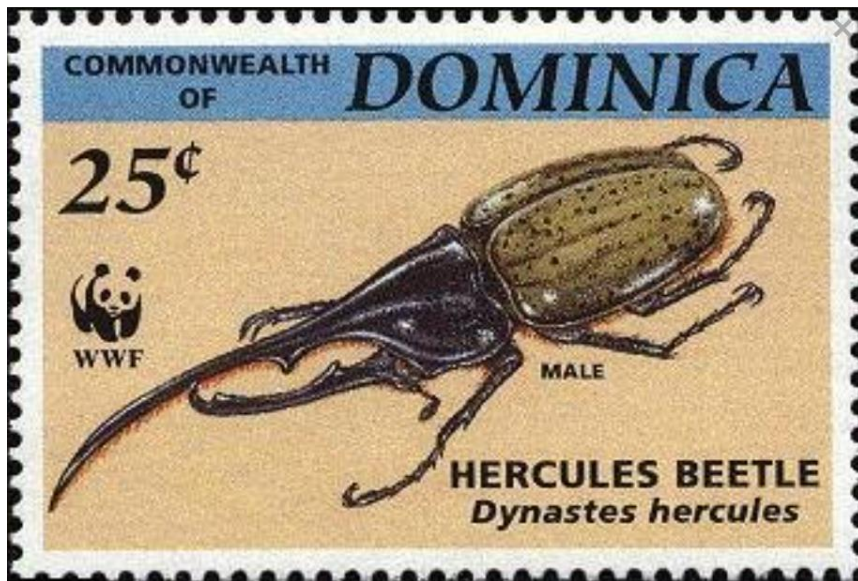

Madagaszkár, 1994

Michel MG 1657

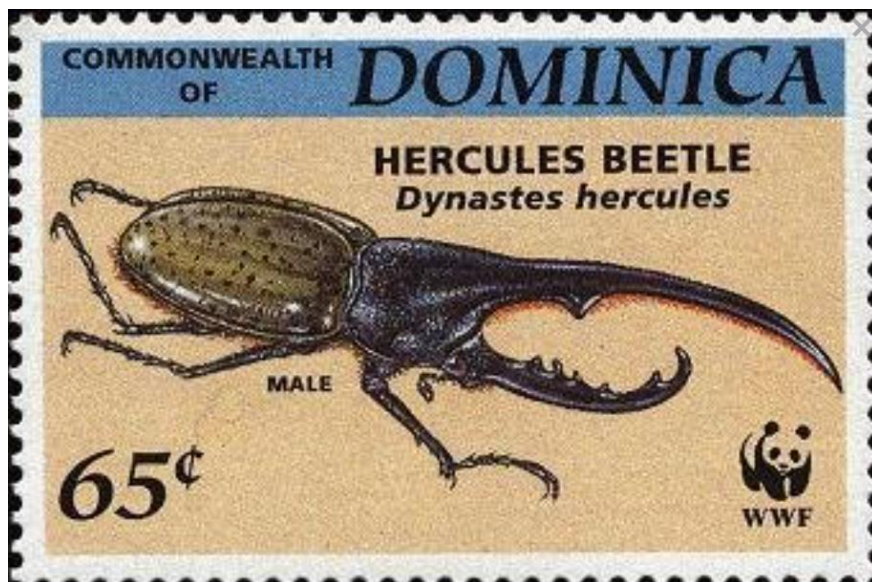

Dominikai Közösség, 1995
Michel DM 1804

Dominikai Közösség, 1995

Michel DM 1805

Dominikai Közösség, 1995
Michel DM 1806

Dominikai Közösség, 1995
Michel DM 1807

Dominikai Közösség, 1995
Michel DM 1804–1807

Bhután, 1997
Michel BT 1648

Togo, 1997
Michel TG 2659

Amerikai Egyesült Államok, 1999
Michel US 3203

Nicaragua, 1999

Michel NI 4011

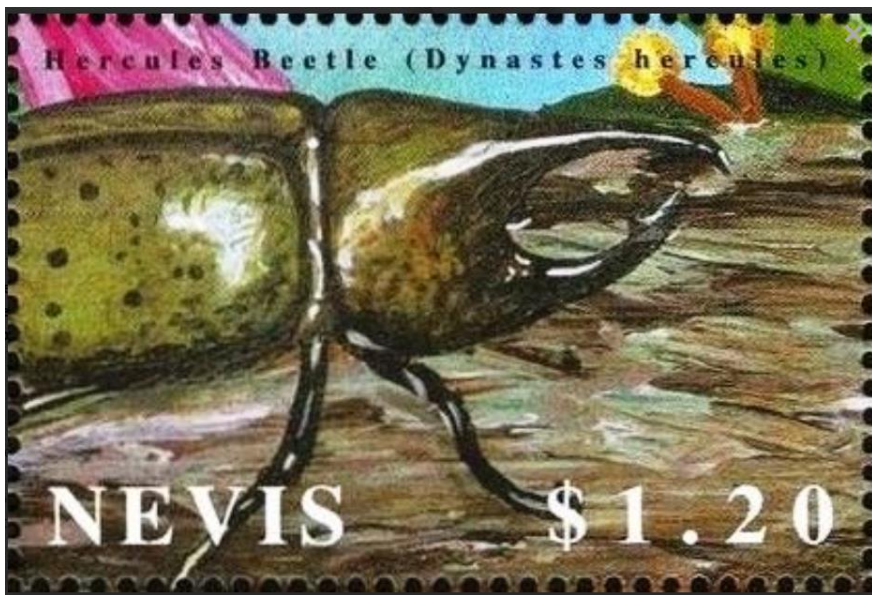

Fülöp-szigetek, 2000

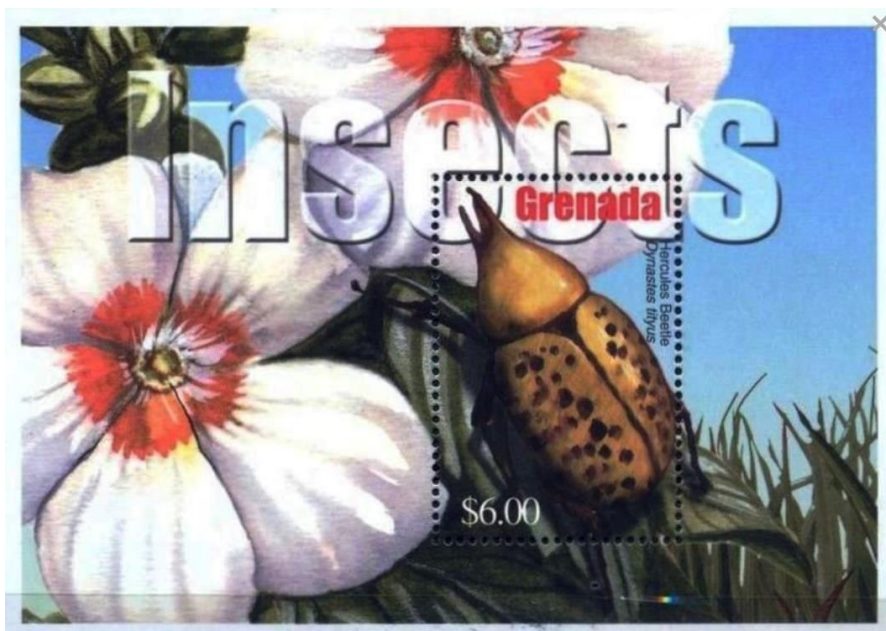
Michel PH 3181

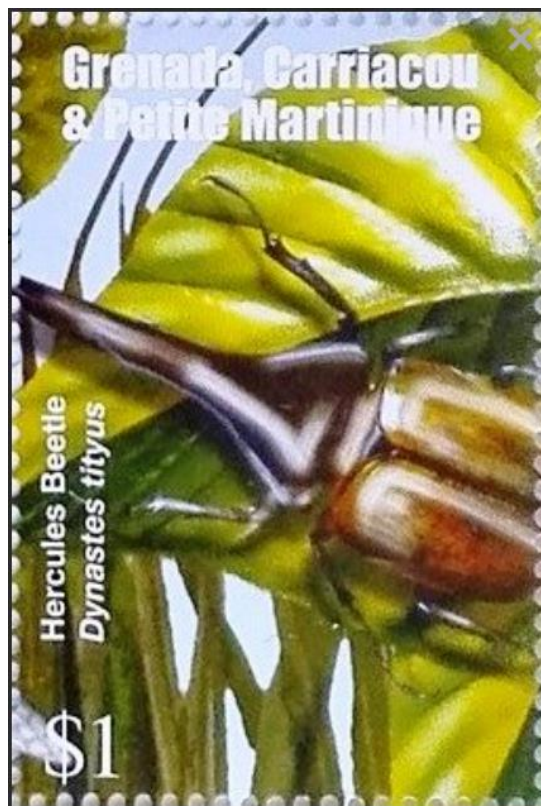
Bolivia, 2001
Michel BO 1491

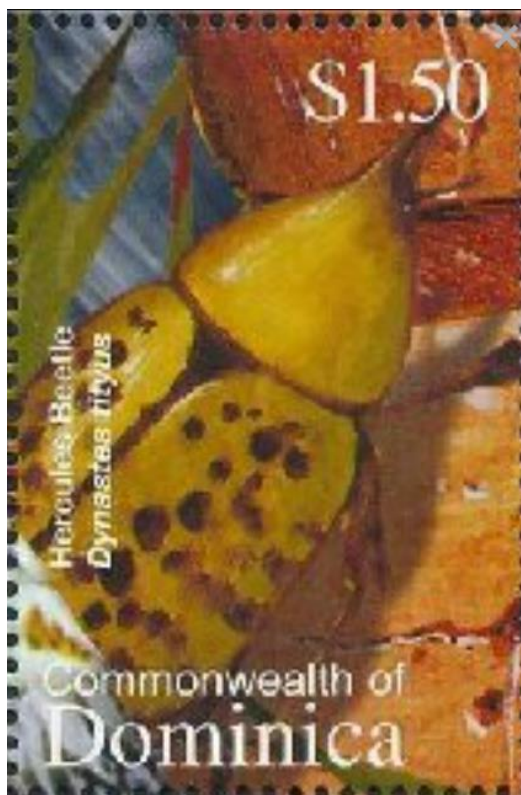
Nevis, 2002
Michel KN-N 1771

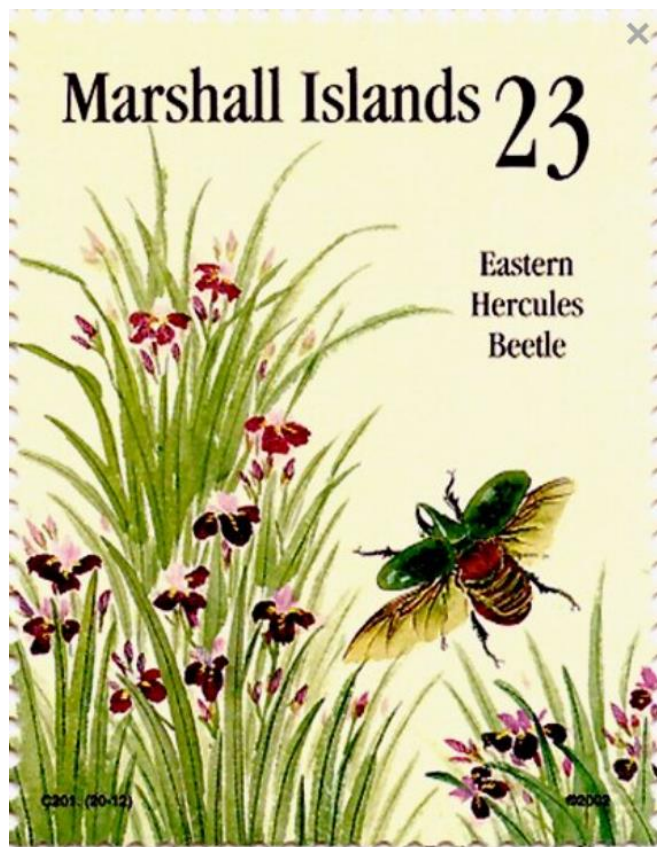
Grenada, 2002
Michel GD BL688

Grenada, 2002
Michel GD-GR 3802

Dominikai Közösség, 2002
Michel DM 3337

Marshall-szigetek, 2002
Michel MH 1656

Nicaragua, 2003
Michel NI 4333

Antigua és Barbuda, 2005
Michel AG 4220

Ecuador, 2007

Michel EC 3042

Peru, 2007
Michel PE 2240

Saint Lucia, 2010

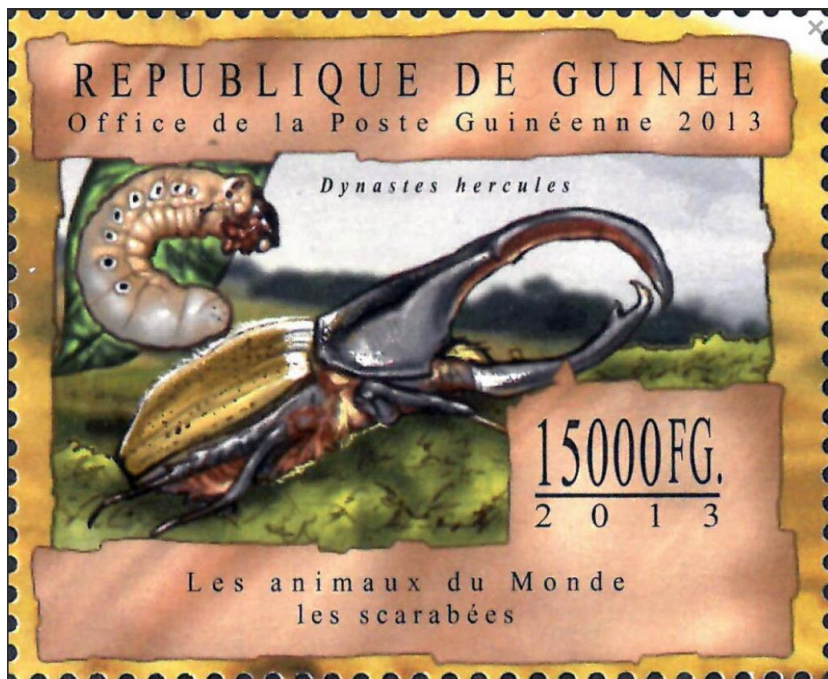
Michel LC 1288

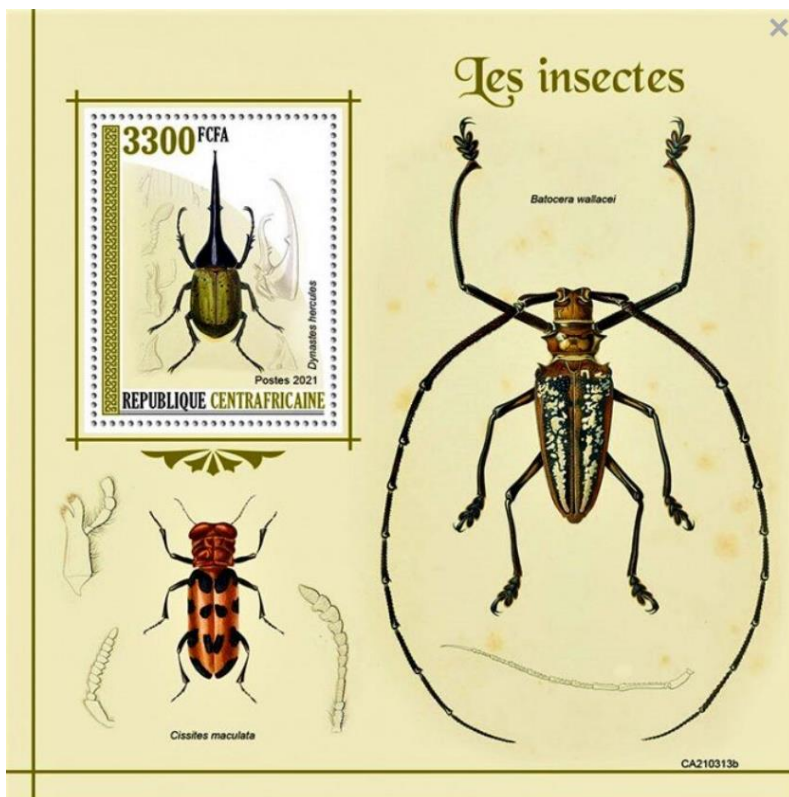
Guinea, 2011
Michel GN 8555

Grenadine-szigetek, 2011
Michel VC-MU BL22

Guinea, 2013
Michel GN 9786

Közép-afrikai Köztársaság, 2021
Michel CF BL2280

Togo, 2022
Colnect TG 2022.12.05-054c

Gambia, 2022
Yvert et Tellier GM 6399

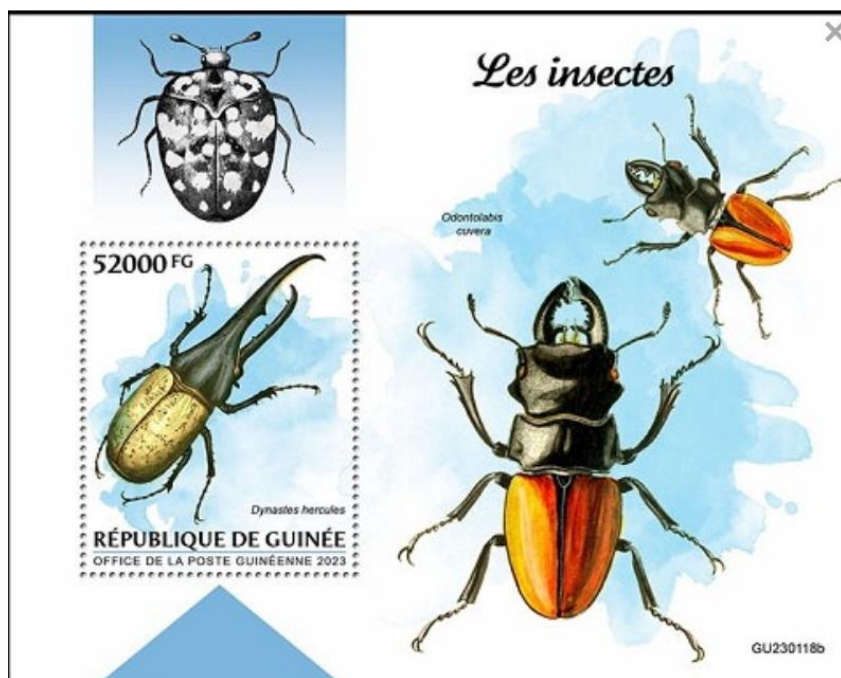

Gambia, 2022

Colnect GM 2022.12.01-02a

Marshall-szigetek, 2022
Yvert et Tellier MH 4324

Guinea, 2023
Colnect GN 2023.02.24-036

Guinea, 2023
Colnect GN 2023.02.24-036a

